

מגד

יורחחים

172

טבת תשע"ד

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

"עזרא שכבר ראה ראשית לו, להכין הגנה לתורה גם לימי הגלות הארוכה הבאה" (הקדמה לעין אי"ה ברכות)

גאולה שאין אחריה גלות, החלו לבצר עמדת האומה הרוחנית על ידי מעמד תורת ד', שתהיה יכולה להישמר גם בגלות המבילה העומדת אז אחר כתלנו, ותהי ראשית המעשה של השמירה לתורה גם באבדן כל מרכז לאומה, בשינוי מכתב עברי המלוּפף לכתב אשורי המאושר ומבורר באותיותיו הברורות, שבו תהי השמירה נכונה משיבושים של אותיות דומות" (שם).

הרב מוסיף שבימי עזרא נשתנתה גם צורת לימוד התורה. מימי משה עד עזרא עסקו בביאור התורה על פי כללי התורה, עסקו בטעמי המצוות ובשורשיהם ואילו מימי עזרא ואילך לימוד התורה עבר לפרטים. כשהאומה נמצאת במיטבה ומרוכזת בארצה הכללים הם החלק הבולט והמרכזי ואילו בימי בית שני שהיה בנוי על יחידים העיסוק המרכזי עבר מ"ביאור" ל"פירוש" דיון בכל דבריו לפרטיו. "על כן מימות משה ועד עזרא, כל זמן שלא נשתנה הכתב וכל זמן שלא הונח בטבע התורה ההכנה להגנה של גלות וטלטלת גבר לכלל האומה, היה מתגבר בתורה דרך הביאור, הדרשה הבנויה ע"פ ערכי הכללים, שהם דומים לדרישת כל רעיון לא רק מצד עצמו כי אם מצד הרעיונות שמטבעו להוליד על פי דרך ישרה, כן דרישת התורה שע"פ הכללים, אין הפרטים נולדים ומסתעפים זה מזה, כי אם כולם יחד יוצאים הם מהכללים הראשיים יסודי ועקרי התורה וסדרי טעמיה הגדולים. "הואיל משה באר את התורה" ... אמנם עזרא שכבר ראה ראשית לו, להכין הגנה לתורה גם לימי הגלות הארוכה הבאה, הוא ראה כי ההרחבה הגדולה שעל פי דרך הביאור שהוא יוצא מתכונת המאמר הפתוח, ויכל לבא לפי מיעוט הלבבות של הדורות ולדלול האומה, במניעות מרכזת וכחותיה הרוחניים והגשמיים, לידי הפרת תורה. על כן התחיל ביותר להנהיג את דרך הפירוש ... לדון בכל דבר על פי פרטיו, ולדון הפרטים אלו מאלו מבלי צורך ההעמקה ביסודי כללי עמקי טעמי תורה". עיסוק פתוח בכללים בימי הגלות עלול להביא למחוקים גדולים, הבנות מוטעות שאין מי שיתקן אותן ומכאן הדרך להתבוללות ולטמיעה בין אומות העולם. שינוי זה הוביל גם לכך שהעיסוק בחלק המחשבתי של התורה הפך להיות דבר משני: "וחזון לא נפרץ הוא לראות אנשים שידם רב להם בכל מקצוע שבתורה בהלכה, ולא ידעו כלל מה הרה והגה הלב הישראלי, בעניין הפרטים הרבים של המידות והמוסר, האמונות והדעות, שהם שרשי התורה ויסודותיה".

עזרא הסופר בנה את החומה ששמרה עלינו בימי הגלות הארוכים, בדורנו דור הגאולה אנו נדרשים ללמוד מעזרא שהתאים את צורת לימוד התורה לדורו ולדורות הרבים בגלות, ולהתאים את לימוד התורה שלנו לדורנו. הרב קורא לנו להעמיק בלימוד כללי התורה, אגדות חז"ל המכילות מידות, מוסר, אמונות ודעות ולשלבם עם לימוד פרטי התורה במשפט ובהלכה.

הרב בניהו ברנר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

בחודש טבת ראוי לעסוק בדמותו של עזרא הסופר, שעל פי המסורת מת בעשרה בטבת (ספר יוחסין – רבי אברהם זכות מאמר ראשון). עזרא עלה לארץ ישראל מבבל בעקבות הצהרת כורש, שאפשרה ליהודי בבל לעלות לארץ. המצב הרוחני בארץ היה בשפל, העולים מהגולה שעלו לפניו היו מפשוטי העם, החכמים והעשירים העדיפו להישאר בבבל. גם העולים עם עזרא היו מפשוטי העם, פסולי חיתון רבים: "אמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל - עד שעשאה כסולת נקיה ועלה" (קידושין ס"ט).

עזרא ידע שבית שני לא יעמוד לעד ואחריו תהיה גלות ארוכה: "הבית השני לא הוכן להשבת אותה האיתנות של האמה, במלא-המוכן. לא כח צבורי ישראל הופיע עליו, כי-אם כח של יחידים. הנבדלים מטמאת עמי האצות", שעל ידם נתן ד' ניר לישאאל לעמד לגורלו באחרית הימים" (אורות עמ' קו). הבית השני אינו במדרגת הבית הראשון, הבית הראשון נבנה על ידי עם ישראל כולו והוא איחד את העם, ואילו הבית השני נבנה על ידי יחידים שמסרו נפשם ועלו לארץ ישראל מבבל, בשעה שרוב העם נשאר בבבל. "ימי בית שני, שהיו באמת רק ימים של כניסת כח כדי להתאזר לקראת משא הגלות הגדול והארוך, שהיה צריך לבא אחר כך" (הקדמה לעין אי"ה). בית שני הוא השלב של ההכנה לפני הגלות הארוכה שעתידה לבוא אחריו. עזרא היה מודע לכך ופעל להכין את העם לימי הגלות הארוכה על מנת שיוכל להתקיים עד הגאולה האחרונה.

עזרא שינה את הכתב העברי שנהג בימי בית ראשון לכתב האשורי בו אנו משתמשים עד היום. "רבי יוסי אומר: ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל, אילמלא (לא) קדמו משה... ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו - נשתנה על ידו הכתב" (סנהדרין כ"א). "עזרא, שנשתנה הכתב על-ידו, שאחד הטעמים הוא גם לקרב ע"י זה את דורו להבנת התורה ולמודה" (אגרות הראי"ה ב' תקצד). שינוי הכתב אינו עניין טכני, עזרא קירב את בני דורו להבנת התורה ולימודה על ידי שינוי הכתב. "הכתב הקשה והמלוּפף העברי, לא היה אפשר לו לשמור את התורה בטהרתה. רק בהיות ישראל עם שוכן בטח בארצו, ולא הורק מכלי אל כלי, אז היו יכולים בחירי הכהנים והלויים לעמוד על המשמר, לכתוב התורה ולהגיה ולשמרה מכל טעות, אותה השמירה הטבעית משיבושים שבאים על כתב, מדימוי אות לאות אחרת, שהוא אב להרבה טעויות שיוכלו בהמשך הזמן לאבד חלילה כל הונה של תורה, לא היה עם הכתב העברי" (הקדמה לעין אי"ה). הכתב העברי הקדום היה מסולסל, ולכן קיים חשש גדול לטעויות. בימי הבית הראשון כשעם ישראל היה קבוע בארצו הכהנים והלויים שמרו על כתב התורה מכל טעות אפשרית. כשעם ישראל יוצא לתקופה ארוכה של נדודים, אין מי שישן על הכתב העברי, ולכן עזרא משנה את הכתב לכתב אשורי: "על כן בראשית ימי בית שני, שידעו גדולי עמנו שלא הייתה

"רומסתנו מכל הלשוניות וקדשתנו במצוותיך"

כך האיר לנו הרב זצ"ל את ערך לשון הקדש: (שמונה קבצים קובץ ו, סע' ז): "צריכים להעריך את התוכן של כל חכמה לא לפי הערך המתגלה בפרטיה, כי אם לפי הרוח הכללי שבה, ובזה יכולים לסדר את כל המדעים למדרגותיהם, ולהבחין איזה מהם עומדים בסולם החכמה הכללית במדרגה יותר עליונה, כשם שאפשר להעריך השפות, באיזו מהן מתגלה רוח עליון יותר. כל החכמות מתייחסות לתורה באותו היחס שכל הלשוניות מתייחסים ללשון הקודש. זיו העולם מתגלה על ידי לשון הקודש, זאת היא השפה הברורה, המכוונת להשקפת העולם של אספקלריא המאירה, הכוללת בתוכה את סגולת הדעת בתור כח פועל, לא רק כח סוקר ומצייר

את היש, כי אם כח מחולל ומוליד, מוציא את ההייות לאור עולם, מן האין אל המציאות. העולם בלשון הקודש נברא, ומאור התורה חוצב, וממקור חייה החיים נמשכים כולם..." השל"ה (מסכת פסחים - דרוש ג' לשבת הגדול שחל בפרשת מצורע, יא) מאריך להסביר את ערך לשון הקדש, בהסבר מקורי ויסודי (וכך נקט גם הרב חרל"פ זצ"ל): ועתה נבא אל הביאור: הנה עין בעצמו שהוא ענין השגחה הוא בו יתברך, וממנו יתברך משתלשל מעילה לעלול אלפי אלפים רבי רבבות מדרגות בלי ערך זה לעומת זה וגבוהים מעל גבוהים, עד שדוגמתו באדם השגחה הגשמיית

שלו נקרא עין... מטעם שהאותיות אינם הסכמיות סימניות בעלמא כאותיות האומות אלא הם היכולות לצורות נעלמות רחניות, וצורת האותיות וקוציהן ותגיהן הכל מיד ה' השכיל כמבואר. ואז נאמר כי ענין השגחת אלהית הוא עין בעצם, כי כן שורש צירוף אותיות של 'עין' 'יוד' 'נון', כמו שהאותיות י-ה-ו-ה הם בעצמיות שם העצם שלו יתברך, כן אלו מצד השגחתו יתברך. וכן צירוף אותיות 'יוד' 'דלת' דהיינו 'יד' הם בשרשם כח אלהי מצד חסדו, זהו חסד יד ימין, וכן לגבורה יד שמאל. ומזה תלמוד יתרון בכלם. כן הוא ענין בכל השמות של איברי קומת האדם הם בו יתברך, ובהשתלשלות מהדוגמא של מעלה ומדוגמא לדוגמא נקראים באלו התיבות בשאלה. וזהו נעשה אדם בצלמינו...

כלומר, השל"ה הופך את המקובל שהמושגים העליונים הם מושאלים מלשונו הארצית, מפני שאין מושגים לעולמות הרוחניים; אלא אדרבא, המושגים בלשון הקדש הם המושגים המקוריים של העולמות העליונים, ואנחנו בעולם התחתון משתמשים במושגים העליונים בהשאלה, מפני שעולמנו מקביל לעולמות העליונים. על כן יכולה התורה להכתב רק בלשון הקדש,

חודש טבת מתחיל באור הגדול של ריבוי אורות החנוכה, וממשיך בימי חושך ואפילה: ויהי ב'שתי ע'שנה ש'נה ב'עשירי ב'חמשה ל'חדש ל'גלותנו בא' אלי הפליט מירושלם לאמר ה'קפתה ה'עיר: (יחזקאל פרק לג פסוק כא); ועוד שלושה ימים קשים לישראל: בח' בו נתרגמה התורה ליוונית; בט' בו הסתלק עזרא הסופר לבית עולמו; בי' בו התחיל המצור על ירושלים, ככתוב (שם כד, א-ב): ויהי ד'בר ה' אלי ב'שנה ה'תשיעית ב'חדש ה'עשירי ב'עשור ל'חדש לאמר: בן אדם כתוב כתב לך את שם היום את ע'צם היום ה'זה סמך מ'לך ב'בל אל ירושלם ב'עצם היום ה'זה: ומרוב הצרות הוספנו בדרונו את 'יום הקדיש' על קדושי ישראל שנספו בשואה, ליום עשירי בטבת.

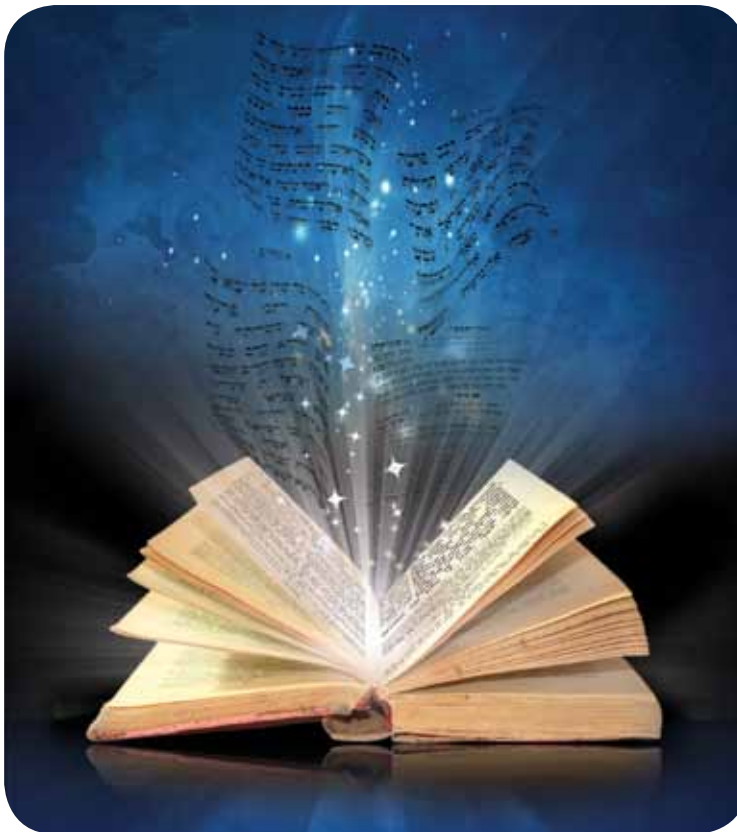
במסכת ר"ה (יח, ב) חולק ר"ע על ר' שמעון בכונת 'צום העשירי': תניא, אמר רבי שמעון: ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו: ...צום העשירי - זה עשרה בטבת, שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר: "...את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים". ואמאי קרי ליה עשירי - עשירי לחדשים. והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון. ולמה נכתב כאן - כדי להסדיר חדשים כתיקון. ואני איני אומר כן, אלא: צום העשירי - זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר, שנאמר: "...בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם

לאמר הכתה העיר", ועשו יום שמועה כיום שריפה. ונראין דברי מדבריו, שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוא אומר על ראשון אחרון, ועל אחרון ראשון. אלא שהוא מונה לסדר חדשים, ואני מונה לסדר פורעניות.

האריכו כבר ראשונים ואחרונים בקשר שבין המאורעות הקשים שארעו בסמיכות כה גדולה, ובדרכו של מן הראי"ה זצוק"ל נלענ"ד שהדברים קשורים בקשר של קדושה:

בולט הקשר בין תרגום התורה מלשון הקדש ליוונית לבין הסתלקות עזרא הסופר שבין מפעליו הגדולים השמורים לדורות עולם הוא קביעת הכתב האשורי ככתב הקדש; דרשות ר' עקיבא על קוצו של יו"ד ועל כתרי אותיות נעשה רק בכתב האשורי; כל ספרות הקבלה והחסידות סמוכים ובנייים על הלשון והכתב, ערכם המספרי ומבנה האותיות וכד'; א"א לתאר את החלק הזה של התורה בלי מפעלו של עזרא הסופר.

תרגום התורה ליוונית על רקע הבנת קדושת לשון הקדש מסבירה את החשך הגדול שירד לעולם בתרגום ליוונית, עד שאמרו החכמים (מגילת תענית) שהחשך בא לעולם שלשה ימים.

מגנזך המרכז
התיעוד:

מין הרב קוק היה בעד חידוש הקרבנות- עדותו של ש"י עגנון

אחד מחידושי הנועזים של מין הרב קוק זצ"ל הוא מה שהעלה ואף הצדיק מבחינה הלכתית את האפשרות שלא תהיינה קרבנות בעלי-חיים בבית המקדש העתידי,¹ ושלב מסוים אולי אפילו ייאסרו קרבנות מהחי.² מדובר לדעת הרב, ברעיון המופיע כבר בחז"ל, ולפיו בתקופה שניה ברמה מוסרית כה גבוהה, שיתנזר האדם כבר גם מאכילת בעלי חיים,³ "ותכונת המוסר תתרומם ל"כ עד כדי הערת הצד החיובי של משפט בעלי החיים ביחשו של האדם אליהם, על העת ההיא שהיא ראש פסגת הגעת הקולטורה (=התרבות) הטהורה, אמרו חז"ל דברם הגדול ומפליא: כל הקרבנות בטלין לעתיד לבוא.⁴ והכתוב אומר על קץ החזון, 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים' והבליים מנחה מן הצמחים, במקום הקרבנות".⁵

יחד עם זה, בכתביו המאוחרים יותר משיב הרב בצורה יותר שמרנית, "ובענין הקרבנות, ג"כ יותר נכון להאמין שהכל ישוב על מכונו",⁶ וכפשוטו דברי הרמב"ם.⁷

דבריו השונים מתיישבים על פי מה שכתב הרב זצ"ל בעצמו במקום אחר, שלמרות שהצדיק אפשרות שסנהדרין יכלים לבטל את הקרבנות,⁸ אולי בכל זאת, מדובר בשלבים שונים, ויתכן וביטול הקרבנות יהיה רק לאחר תחיית המתים, שיש אומרים שאז "עתידות מצוות להתבטל".⁹ כלומר, כל האפשרויות הללו פתוחות וכשרות.

מעניין להוסיף את העדות הבאה שמצאנו שהופיעה בעיתונות לפני כ-35 שנה, בשם הסופר ש"י עגנון, את מה ששמע ישירות מפי מין הרב זצ"ל בנושא:¹⁰

בדיון על התפילה, שנתקיים באוניברסיטת בר אילן, אמר דב סדן¹¹ בין השאר "והרי אין לשכוח תפקידה של הנחת חידוש הקורבנות במחשבתה של תנועת חיבת ציון (כמו הרצ"ה קלישר, והר"א גוטמכר, א.ש.) ועמדתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק עליו השלום תוכיח, שלא זו בלבד שכל ימיו חלם על חידוש הקורבנות והכין עצמו לכך, אלא ביקש לקיימו. ושמעתי מפי ש"י עגנון, כי שני אישים עיכבו בידו, האחד שלא הבין את דוחק העניין- הוא חיים ויצמן, והאחד שהבין את דוחק העניין- הוא הונאלד סטורס¹², והרב חש כי זו נקודת הטרזיקה¹³ המכרעת בחייו.

לקט וערך: הרב ארי יצחק שבת

1. ראו א' שבת, "קרבנות העתיד בבית המקדש השלישי לדעת הרב קוק", הראי"ה בפרשה, פרשת ויקרא תשע"ב, גליון 14; קבצים מכתב יד קדשו, בויסק א, עמ' טו-טז; לנבוכי הדור, עמ' מו; אוצרות הראי"ה ב, ירושלים תשמ"ח, עמ' 755.
2. מאורות הראי"ה הגדה של פסח, הפטרת שבת הגדול, ב, "לא יהי צריך לקחת מהם ולהקריב, ויהי איסור בזה, ותהי ההקריבה רק מנחה מהצומח".
3. אוצרות הראי"ה ב, ירושלים תשמ"ח, עמ' 755; לנבוכי הדור, עמ' מו.
4. תנחומים (נבו) אמרי יט, "כל הקרבנות בטלין, וקרן תודה אינה בטלה [לעולם]". לפי מ' שלא גרס "לעולם", עולה שאף הוא יתבטל, וכן בויק"ט, ט, ז.
5. אוצרות הראי"ה ב, עמ' 756.
6. אגרות הראי"ה ד, עמ' כד, כסלו תר"פ, למחבר הספר מלכי בקודש, שהתייחס לנושא. השוו לדברי הרב המעורפלים יותר בשו"ת משפט כהן, עמ' קפ.
7. הרמב"ם ביסוד התשיעי של עיקרי האמונה, שהמצוות לא תתחלפנה, וגם את התייחסותו המפורשת בדיון, רמב"ם, הלכות מלכים יא, א, ש"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה... ובוהו המקדש... וחזרון כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות... ובדומה לכך, הלכות מעשה הקרבנות ב, יד. יש שהקשו על כך מדברי הרמב"ם עצמו במורה נבוכים, ג, לב, שנצטווין בקרבנות משום שכך היו אגלים לעבוד עבודה זרה בימי קדם, ולפי זה, חשבו שישבטלו קרבנות בעתיד. אך כידוע, הסביר הרמב"ם, שם, לו, מצוות רבות לאפוקי מעבודה זרה, כולל כלאים, ערלה ועוד, ולדברי המקשים, לא יתכן שהרמב"ם יסבור שהיום או לעתיד "אין צורך", חלילה, בכל המצוות הללו אלא, שצמצם הרמב"ם אפשרות אחת של טעמי המצוות, ללא כל השלכה לעתיד, כדבריו המפורשים במשנה תורה.
8. ראו לעיל הערה 1.
9. נדה סא, ב, ע" לנבוכי הדור, עמ' מו, השוו עין איה שבת, ב, נה, ובהרחבה אצל א' שבת, "האנטונימיאניזם ובירור המושג 'בדיעבד' במשנתו של הרב קוק", עבודה במסגרת התואר השני, מוגש לפרופ' שלום רוזנברג, טור קולג', תש"ס, שיתפרסם ב"ה בקרוב. ראו אוצרות הראי"ה ב, עמ' 743, שכתב לגבי עת חזרתנו לצמחנות, ש"תיבת לעתיד לבא" (שכוללת ג"כ בחלקה "ביאת המשיח" ו"תחיית המתים", (אך לא על הזמנים ותארים אנו דנים", אלא על העיקרון והאידיאל. גדולים אחרים שכתבו שלא יהיו קרבנות מהחי בבית המקדש השלישי כוללים הרב יוסף מנאשא, רבה של חיפה, אוצר המכתבים ב, סימן א'שה; הרח"ד הלוי, עשה לך רב ט, סימן לו, ומעניין לציון שלא ידע שיכוון לדרשת מין הרב זצ"ל בפסוק. ראו עוד בנושא אצל הרב"ר אריאל, <http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=897>.
10. ד' תמרי, "בין רש"י עגנון לראי"ה קוק", הצופה, ב' אלול תשל"ח.
11. פרופ' דב סדן (נוולד שטוק, תרס"ב-תשמ"ט), היה חוקר ספרות, סופר, מתרגם, וחבר כנסת מטעם מפלגת העבודה, וחתן פרס ישראל לחכמת ישראל לשנת תשכ"ח.
12. סיר רונלד סטורס (תרמ"ב-תשט"ז), היה המושל הבריטי הראשון של ירושלים בראשית ימי המנדט הבריטי בתקופת הנציב הרברט סמואל, בשנות תר"פ-תרפ"ה. סטורס ניסה מאוד לשמור על השקט בין היהודים והערבים בא", ודווקא מתוך שהבין את הדחף העקרוני שבענין חידוש הקרבנות ועד כמה הנושא נפיץ ועלול להדליק את היצרים הדתיים אצל היהודים והמוסלמים כאחד, התנגד בתוקף.
13. ביטוי חזק ביותר שמתייחס אולי לאכזבה מייצמן וההנהגה הציונית, מהם קיווה ליותר הבנה מאשר היה לאנגלים בנושא, ויתכן גם מעצם האכזבה שלא זכה לראות את חידוש העבודה בירושלים, לא של קרבנות מהחי וגם לא של הצומח. ראו שו"ת משפט כהן, סימן צד, שכתב הרב שמבחינה הלכתית אין מניעה מלהקריב כ" טומאה הותרה בצבור", "ובאמת אם נגיע למדה זו לכות ביהמ"ק... (ואז נקריב כל הקרבנות כולם", ובהרחבה אצל אורות המקדש (עמ' ר"א סגל), בית אל תשנ"ח, "ידעת הראי"ה קוק על בני ביהמ"ק", תחומין יא, עמ' 532-545. מעיד גם ג' זולוני, חרות, 25/11/63, שהרי"מ הר"פ זצ"ל ניסה, בשנת תרפ"ז, לחדש את הקרבת קרבן הפסח, וחזקה שזאת הייתה בהתייעצות עם רבו, מין הרב זצ"ל. מעניין להשוות שבעדותו בפני ועדת הכותל, "עדות הרב בועדת החקירה הבריטית בעקבות המאורעות ליד הכותל המערבי", מאמרי הראי"ה, עמ' 458, הדגיש הרב קוק לאנגלים שהוא אוסר על יהודים לעלות להר הבית "כי לפני הכניסה למקום הקדוש זקוקים אנו לטהרה מיוחדת שיכולה להיות רק ביד שמים", וראו אצל ח' נגזם, כותלנו, ירושלים תשס"ח, דבר שלכאורה סותר את דבריו בשו"ת משפט כהן הל"ל, אך טוען הרב ישראל אריאל שהתרגום שם לא מדויק, ואולי לא יכל הרב לגלות שם את כל עמדתו לאוזני האנגלים באותן נסיבות ובאותה תקופה.
אמנם הדגיש מורנו הרצ"ה זצ"ל, ממשיך דרכו של מין הרב זצ"ל, שבמה שנוגע להר הבית, איננו אקטיביים ובמפורש לא ניזום חידוש הקרבנות מצדנו, ראו בהרחבה אצל הר"ש אבינר, למקדשך תוב: ירושלים והמקדש, בית אל תש"ס, ובעיטורי ירושלים 87 (כסלו תשע"ד). הרב אבינר מפקפק ביותר בסיפור זה של עגנון, והוסיף שגם במקרים נוספים, לא דיין עגנון במסירת דברם בשם הרב קוק זצ"ל. בהספד לרב שמועץ סמוך לפטירתו, בעתון 'דבר' 2.9.35, מצוין כי בחזרתו מאנגליה הרב רצה לחדש את הקרבנות אך "אומרים שהגנרל סטורס העמיד את הרב על הערך המדיני של הצעה זו והרב הירפה מרעיונו זה".

ותרגומה ליוונית הוא חושך מאין כמוהו. תחילת וסיום שנת החורבן - עיקרה כמובן באיבוד מרכז הקדושה בעולמנו, שהרי בית המקדש של מטה עומד כנגד בית המקדש של מעלה, וכל העולמות נדעזעו מהחורבן של בית מקדשנו. על כן מאיץ הקב"ה לכתב על ספר 'את עצם היום הזה', יום התחלת המצור, בו התחילה השכינה הקדושה את ירידתה לגלות הארוכה. ואנחנו מצוים להעמיד את הקדושה הישראלית לכל רוחב ועומק משמעויותיה על תלם: להגדיל תורה, להרבות קדושת הארץ, קדושת העם ובתוכם את קדושת הלשון בכל הבחינות; הכתב, המכתב, הדבור וכד' כולם צריכים להיות יותר ויותר בקדושה ובטהרה. עלינו להזהר מלהגרר אחרי לשונות העמים, מדיבורים אסורים ומהבלים גם אם הם נאמרים ונכתבים בלשה"ק. גם האהבה בין איש לרעהו מתחילה ותלויה בהכרת הקדושה הישראלית, החזרה לחיי קדושה היא הערובה להתקיימות דברי מין הראי"ה שבאהבת חיים יבנה הבית האחרון.

הרב אורי כהן,
מבשרת ירושלים

היה זה ביום חמישי ה' בכסלו תרע"ד, בשעות אחר הצהרים. משלחת הרבנים העפילה לאיטה במעלה הדרך המתפתלת

מחוות מגדל שלחוף הכנרת אל המושבה ראש-פינה שלמרגלות הר כנען. בטרם הגיעה ליעדה התעכבה המשלחת לתפילת מנחה באתר המכונה ג'וב יוסף שבמרכזו ניצב חאן ובסמוך לו באר.

דבר לא העיב על רחשי התפילה ועל השהות הקצרה במקום. לא נשאו נאומים, לא התנהלו דיונים, לא נשמעו ויכוחים ולא התלהטו הרוחות. ברם, אוירת מסתורין אפפה את האזור. מסורות מוסלמיות ובעקבות זאת נוסעים שחלפו במקום, זיהו את בור המים שבאתר כבור אליו השליכו האחים את יוסף.

מן הסתם לא זו הבאר, וספק אם הרבנים ייחסו איזו שהיא משמעות לזירת תפילתם. חרף זאת, סמליות דרמטית נודעת למפגש בין מה שמוצג כעדות דוממת לשנאת-אחים אכזרית, לבין משלחת רבנים השרויה בעיצומו של מסע להעצמת היהדות והשכנת שלום ואחוה בין אחים.

יוסף הגיע בשליחות שלום אל אחיו בעמק דותן, ונתקל בעיונותם, שהתבטאה בין היתר באמירה "ויראו אתו מרחוק ובטרם יקרב אליהם, ויתנכלו אתו להמיתו" הראיה מרחוק היא הקדמה לסיום "ויתנכלו אתו להמיתו"

הראיה מרחוק לא נועדה לציין טווח גיאוגרפי שחצף בין יוסף לאחיו, אלא ניכור מהותי ועמוק בין יוסף לאחיו. יוסף נותר מרוחק ונידח מאחיו, גם כאשר היה בטווח מגע עמם.

הם לא היו מסוגלים, ואולי לא רצו להתקרב אליו, לחדור לנבכי ישותו ולהכיר את יוסף הרב ממדי. הנאמר על אחי יוסף: "והם לא הכירו" אינו מתאר התרחשות נקודתית, מפגש חד פעמי בין יוסף ואחיו, אלא מדגיש פן קבוע, בסיסי, בעייתי ומדאיג ביחס האחים אל יוסף. סביר להניח כי פגם 'הראיה מרחוק' שבלט אצל האחים לא פסח לגמרי גם על יוסף שאף הוא לא היה נקי

מליקויי ראייה.

שנת תרע"ד, שלהי העלייה השנייה, המציאות בא"י היא בבחינת "ויראו אתו מרחוק..." אלה ואלה מביטים על אלה ואלה מרחוק. אין ניסיון של חדירה

למעמקים ולמסתרי הנפש של הזולת וחבורתו. רבים המתעטפים בכתונת פסים, לרבים נדמה כי הם הנבחרים והמורמים מעם, והם מייחלים לשעה בה תשתחווונה אלומותיך לאלמותי.

במציאות רוויית המתחים של הימים ההם, הזיקה לאחר ולשונה הייתה סטראוטיפית, רוויית דעות קדומות, וטעונה רגשות מסויגים. התבדלות, התנשאות, חשיבות עצמית מופלגת, והכרה נחרצת בצדקת הדרך הקבוצתית או המעמדית כרסמו בסיכוי ליצירת מרקם ראוי של יחסי אנוש בין היהודים בא"י.

מסע הרבנים היה אמור בין היתר לדחוק לפינה נורמה שהשתרשה בקרב חוגים רבים בא"י באותה התקופה, נורמה המתמצת בדברי התורה: "ויראו אתו מרחוק".

פסיעה ראשונה במסע אל הזולת אמורה הייתה להיות 'הראיה מקרוב'.

רוחב דעת וראות, הכרות הדדית מעמיקה מלווה באמפטיה, היו אמורות לפרוץ דרך לעבר מכנה משותף לאומי רחב, ולהפגין סובלנות גם כלפי השוליים המצויים בצדי המכנה המשותף.

מהלך מורכב זה לא היה ניתן להשגה במסע חד פעמי, שהיה אמור להיות צעד התחלתי בבניית אמון והערכה הדדית, בין משלחת הרבנים לבין חלק ניכר מהציבור עמו ביקשו להידבר. המסע היה איתות בכיוון הנכון, ובתור שכזה הוא נחרט בתודעה הציבורית.

המסר השלילי של "ויראו אתו מרחוק" אותו אמורה הייתה המשלחת לקעקע, עדיין רווח במחוזותינו. לאחר מאה שנים עומדת בעינה הציפייה ל'ראיה קרובה', הדוחקת את השנאה ומחשישה את האהבה. ג'וב יוסף באשר הוא שם, בור מים בודד ומדכדך, משא שנאה רובץ במעמקיו, ותקוות תיקון רוחשת על פיו. תודעת הבור אמורה הייתה לנדוד עם הרבנים נושאי בשורת הפיוס ממושבה למושבה, ומדור לדור.

מסע הרבנים היה אמור בין היתר לדחוק לפינה נורמה שהשתרשה בקרב חוגים רבים בא"י באותה התקופה, נורמה המתמצת בדברי התורה: "ויראו אתו מרחוק". פסיעה ראשונה במסע אל הזולת אמורה הייתה להיות 'הראיה מקרוב'. רוחב דעת וראות, הכרות הדדית מעמיקה מלווה באמפטיה, היו אמורות לפרוץ דרך לעבר מכנה משותף לאומי רחב, ולהפגין סובלנות גם כלפי השוליים המצויים בצדי המכנה המשותף.

באר יוסוף

ד"ר יוסי אבנרי, גמזו

מגד ירחים
 עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
 רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
 טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
 beharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
 ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
 עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן